

общественных отношений, которые составляют обособленный предмет правового регулирования. При этом в каждом разделе сборника нормативно-правовые акты необходимо разместить в зависимости от юридической силы.

Таким образом, инкорпорация законодательства об экологическом предпринимательстве будет содействовать развитию такого предпринимательства, более эффективному использованию его потенциальных возможностей и станет реальной основой для дальнейшей систематизации этого законодательства в виде принятия отдельного закона.

*Шульга Михайло Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
завідувач кафедри земельного та аграрного права,
Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»*

РИНОК ЗЕМЕЛЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В липні поточного року Кабінет Міністрів України вніс на розгляд Верховної Ради України законопроект – «Про обіг земель сільськогосподарського призначення». Саме з прийняттям цього закону нерозривно пов'язане скасування мораторію на відчуження сільськогосподарських земель, який діє в Україні більш 10 років.

Оприлюднення законопроекту 5 квітня 2013 р. на офіційному сайті Держземагенства України, яке розробило його за дорученням Уряду, дозволило громадськості ознайомитись з цим документом та висловити широкий спектр думок з приводу ряду положень законопроекту.

На жаль, поза увагою політиків і посадовців, представників громадських організацій та експертів залишилось питання, яке стосується відміни мораторію, формування ринку земель сільськогосподарського призначення та його впливу на розвиток сільських територій.

Відомо, що більшість українських селян – власників земельних ділянок, як і раніше, виступає за продовження заборони на відчуження земель сільськогосподарського призначення. Саме з мораторієм вони пов'язують можливість вижити у нинішніх економічних умовах за рахунок земельних ділянок сільськогосподарського призначення, переданих ними в оренду. Водночас експерти сходяться на думці, що існування мораторію насамкінець гальмує аграрну реформу, що не дає користі економіці в цілому. Така парадоксальна ситуація не може тривати вічно і потребує певних змін.

Традиційно саме земельне питання фокусує всі конфліктні ситуації і проблеми суспільних відносин. В ньому як у краплі води віддзеркалюються протиріччя в суспільстві. У зв'язку з цим воно, з одного боку, може слугувати основою позитивних змін, так і виступати детонатором соціального вибуху. Останній аспект актуалізується, оскільки нині наша держава перебуває в такому стані, коли стільки зовнішніх та внутрішніх викликів зійшлися воедино.

Слід зазначити, що землі сільськогосподарського призначення зазвичай розглядаються в економічному аспекті як специфічний актив. З одного боку, їх площі не збільшуються, а з іншого – недбайливе використання цих земель може їх зіпсувати. Водночас названі землі не «старіють» та не підлягають амортизації. У зв'язку з цим особливого значення набуває належний розподіл на користь ефективних власників та довгостроковий інтерес при їх використанні. В останньому випадку йдеться про те, що підтримання якісного стану цих земель (їх родючості) пов'язане з постійними інвестиціями.

Проблему правового режиму земель сільськогосподарського призначення не можна вирішувати і неможливо вирішити у відриві від проблеми, які проживають в сільській місцевості. Як відомо, сьогодні значна частина земель сільськогосподарського призначення, що використовуються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, перебуває у приватній власності громадян України, які часто навіть фізично не здатні її обробляти. Молодь же як більш заповзятлива частина сільських жителів в основному покинула села.

У зв'язку з викладеним ринок земель сільськогосподарського призначення начебто необхідний з тим, щоб земля попадала в дбайливі руки. З економічної точки зору дбайливі руки – це умілі руки, що отримали землю на тривалий термін. Отже, якщо прагнути до максимальної продуктивності, то треба дозволити вільне відчуження цих земель, кому завгодно і за будь-яких умов, з мінімальними обмеженнями.

Водночас незаперечною залишається необхідність застосування певних публічно-правових засад при регулюванні земельних відносин, що формуватимуться у процесі обігу земель сільськогосподарського призначення. Очевидно, що саме такий підхід сприятиме розвитку сільських територій. Правова регламентація відповідних відносин має забезпечувати підтримання існуючих та створення нових об'єктів інфраструктури на селі збільшення робочих місць, поліпшення демографічної ситуації в сільській місцевості та ін. Перш за все держава повинна бути зацікавлена в розвитку сільських територій. Це пов'язано з тим, що Україна – це велика аграрна держава – одна з небагатьох країн світу, де сільське господарство не тільки може, а і повинно бути дохідним бізнесом. Потенціал українських чорноземів має бути реалізований повною мірою.

Чинне вітчизняне земельне законодавство забороняє передачу у власність іноземним громадянам, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам земель сільськогосподарського призначення.

Європейський же досвід доводить, що обмеження на набуття іноземними громадянами та іноземними юридичними особами земель сільськогосподарського призначення має тимчасовий характер. При цьому слід зазначити, що в європейських країнах діє загальне правило, яким передбачено вільне пересування об'єктів права власності, капіталів, товарів та робочої сили. Це стосується перш за все країн – членів Європейського Союзу. В кожній країні, яка є членом Євросоюзу, громадяни інших країн – членів Європейського союзу мають право придбати земельну ділянку за рахунок земель сільськогосподарського призначення. В Україні, яка збирається стати

асоційованим членом ЄС, питання про доступ іноземців до земельної власності в сучасних умовах має вирішуватись дещо в іншій політико-правовій площині.

Україна повинна захищати власного сільськогосподарського товаровиробника. Але надання такого захисту, як зазначає П.Ф. Кулинич, має здійснюватися з урахуванням фінансово-економічного статусу нашої держави. Сутність такого підходу полягає в тому, що середній рівень доходів у сфері вітчизняного сільськогосподарського бізнесу в сучасних умовах є значно нижчим у порівнянні із середнім рівнем доходів аграрного бізнесу у країнах Євросоюзу. Саме тому встановлення обмежень щодо придбання земель сільськогосподарського призначення, які використовуються в Україні для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, є обґрунтованим і відповідає умовам сьогодення.

І лише за умови, що рівень доходів виробників сільськогосподарської продукції, а також громадян України буде співставним з рівнем доходів у країнах ЄС, обмеження щодо придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення можуть бути зняті.

Отже, при вирішенні питань щодо обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні має бути вивчений та врахований законодавчий досвід іноземних держав щодо розвитку сільських територій та особливостей правового режиму земель сільськогосподарського призначення.

*Краснова Марія Василівна, доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри екологічного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС З ПИТАНЬ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Сьогоденне прагнення України інтегруватися до європейського простору зумовлює до віднайдення шляхів адаптації національного законодавства до